

DRZEWIANY (120) ai

e oraz a jasne.

sg m N drzewiany (22). ◇ G drzewian(e)go (1). ◇ D drzewian(e)mu (1). ◇ A drzewian(e)go (1), drzewiany (7). ◇ I drzewianym (4). ◇ L drzewianym (1). ◇ f N drzewianą (5). ◇ A drzewianą (3). ◇ I drzewianą (3). ◇ L drzewian(e)j (2). ◇ n N drzewiané (7); -é (1), -(e) (6). ◇ G drzewian(e)go (1). ◇ I drzewianym (1). ◇ L drzewianym (1) *BudBib*, drzewian(e)m (1) *GórnRozm*. ◇ pl N m pers drzewiani (1). subst drzewian(e) (16). ◇ G drzewianych (8). ◇ D drzewianym (4). ◇ A m pers drzewian(e) (3). subst drzewian(e) (18). ◇ I m drzewianymi (2) *Strum*, *NiemObr*, drzewian(e)mi (2) *BielSpr*, *BudNT*. ◇ L drzewianych (5).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVII w.*

1. Zrobiony z drewna, *drewniany*; *ligneus* *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *ex intestino opere factus*, *ligneolus*, *materiarus*, *materiatus* *Cn* (112) : na tey gorze gdzie pierwey był zamek iest grod drzewiany dołżyć łzyroki *MiechGlab* 6, 71; *RejKup* cc5; Item dwye czwyerczy drzewyane zidowcze Slomyney vkradł *LibMal* 1550/152v, 1550/154; *MurzNT Mar* 7/4, 8; *KromRozm III* C7v; A ftał Ełdrás Káplán y kaznodzieiá zakonu Bożego ná drzewiánym łtolcu [*Et stetit Esdras sacerdos et lector legis super ligneum tribunal*]/ktory było vczyniono. *Leop* 3.*Esdr* 9/42, 3.*Esdr* 6/25 [2 r.]; *BibRadz Lev* 15/12, *Eccli* 22/19; ták iż włzytko wygorzáło ná zamku cokolwiek iedno drzewiánego było ták wieże iáko y domy *BielKron* 369, 37, 97, 150v, 263v, 374 (14); *Pegma*, Nieyákie drzewiáne naczynie álbo budowanie w które obrázy łtáwiano/ *Puzdro* álbo łzáfá obrázná może być zwáne *Mącz* 286c; *Ruta caesa*, *Domowy łprzet drzewiány rułzáyący*/ To yeft yáko my mówiemy który gozdziem przibity nie yeft. *Mącz* 362b, 76b, 98a, [267]d, 457b; *SienLek* 68v; *RejZwierc* 169v; *BielSpr* 4 [2 r.], 7v, 61v, 67; *BudBib Ex* 7/19, *Ez* 41/22, 25; *Strum* Q4; *ModrzBaz* 42; Iáko gdy Pan Bog prorokom łwoim rołkázował: [...] *Hieremiałzowi*/ áby okowy drzewiáne y želázne nołł/ á wołáł/ y łtráłzył ludzie do pokuty *SkarŻyw* 32; *StryjKron* 120, 250, 395, 447, 612, 752; *CzechEp* 41, 81; náłze łchadzki/ nie w murowánym Kołściele/ áni ná mieyłcu vczárowánym ále w domiech drzewiánych/ w ktorych ludzie połpolicie miełzkáią/ bywaią. *NiemObr* 22; *Calep* 282b, 603a; *GostGosp* 74; w wielkim domu/ nie tylko łá naczynia złote y łrebrne/ ále teł drzewiáne y łkorupiáne: iedne ku vczéiwołci/ á drugie ku zelzywołci. *WujNT* 2.*Tim* 2/20; *SarnStat* 1277; *SkarKaz* 611a.

W charakterystycznych połączeniach: *drzewiany* (-a, -e) *balka*, *bot* (2), *ćwierć*, *dom* (3), *fossa*, *grod*, *kij*, *klatka* (2), *kletka*, *koł*, *kościół*, *krzył*, *kubek*, *łuk*, *miasto*, *naczynie* (4), *obraz*, *ołtarz*, *okowy*, *parkan*, *rožen*, *rura*, *łłojeczek*, *łłup*, *sprzet*, *statki* (2), *stolec*, *tablica*, *tram*, *twierdza* (3), *wał(ek)* (2), *wieża*, *włschod*, *zamek* (6).

Wyrażenia: »drzewiane budowanie« [szyk 2 : 1] (3): *BielKron* 430; *ModrzBaz* 35v; w połdem drzewiáne m budovániu náłzem/ máiętnołci chowamy náłze *GórnRozm* B4v.

»gwołdł drzewiany« (1): przybijayze óno piętro mocno gwołdłmi želáznyymi/ á nie máłzli želáznych więc drzewiányymi. *Strum* M3.

»drzewiana kłoda« = *narzędzie kary*, *drewniane urządzenie unieruchamiające nogi* (1): Chćiałbym widłiec y proch błogolłáwiony ch onych nog/ ktore były w drzewiáney kłodłie zámknione *ReszList* 182.

»łańcuch drzewiany« = *więzy łyka albo jarzmo* (2): *vczyń sobie sześc łańcuchow drzewianych [cf Vulg Ier 27/2]/ włoż ná fię ieden á pięć pošli piąci krolom przez ich pošły BielKron 94v, 94v marg.*

»drzewiany most« = *most na palach* [szyk 4 : 2] (6): *Murm 28; pons sublitius. Holczenbrucke drzewiany mošt. Mymer¹ 6v; BartBydg 119; Mošt drzewiány Sublicium ná Tybrze napirwey zbudowác dał. BielKron 102, 285v; pons sublicius, Mošt ná łożách poštáwiony/ drzewiány zwłázczá mošt. Mącz 425d.*

»drzewiana pantofla, treпка« = *koturn* [szyk 1 : 1] (1 : 1): *Cothurnus, [...] Bót á trzewik kótórego w fprawowaniu komediey y ynšzych grach vzywano/ Drzewiána pántoflá. Mącz 67a; Calones – Treпки drzewiane. Calep 153a.*

»piła drzewiana« (2): *Rožláł Manáfles krew niewinná Ezáialzá Proroká dzyadá fwego mácieryštego przed miástem v Syloe/ kazał piłą drzewiána ná poły rozetrzec. BielKron 90, 94.*

»wieża drzewiana« = *wojenny sprzęt oblężniczy* [szyk 10 : 1] (11): *BielŻyw 158; á to licząc krom ieznych y pielżych/ cžterzi ftá Słoniow/ ná ktorých grzbieciech były drzewiáne wieże poštáwiane HistAl G8v; gdy záfię wieże drzewiáne przythoczyli pod miásto/ z ktorých wielką šzkodę czynili w ludziech BielKron 251, 126, 251, 352v, 435; BielSpr 9 [2 r.], 61 [2 r.].*

W przen (22) : *Wy yeštefcye šwyátłoc fwyátá/ wy šol żyemye/ wy złote á frzebrne šedy: šá [lege: šády] glinyáne álbo drzewyane/ přetá želázneho á wyecznego špalenya oczekawáya. KromRozm III O3v; Smutne Hamadriades duže lešnych držęniow/ Odešły ciał drzewianych y dąbrownych cieniow. KlonŻal Bv.*

Wyrażenia: »báłwan drzewiany« = *božek, takže obelżywie o obrazach i figurach katolickich* [szyk 5 : 3] (8): *BielKron 343v; RejAp 83, 114v; BudNT przedm a5; CzechRozm 7; znowu šobie/ nie tylko złotých/ šrebrnych/ miedziánych y drzewiánych/ takže y woškových y chlebowých báłwánow nárobili/ ktorým lámemu Bogu poczciwošć/ cžešć y chwałę naležącą oddawáia y wyrządžáia CzechEp 79; NiemObr 92; WujNT Apoc 9/20.*

»bog drzewiany« = *božek* [szyk 8 : 1] (9): *Cžłowiek ieden Bogá fwego/ Miał w šwym domu drzewiánego BierEz I; Leop Dan 5/23; BibRadz Deut 28/36, Bar 5/3; Bo iefli fię gdzie ogieñ werwie wdom tych złotých šrebrnych y drzewiánych bogow [in domum deorum ligneorum]/ tedy káplani ich vćiekáia BudBib Bar 6/54, Bar 6/29, 48, 56; Ia rękóm cžynionym Bogom / drzewiányym y kámiennym/ ktorymiešcie y wy podobni/ ofiáry cžynić nie będe. ŠkarŻyw 40.*

»drzewiane budowanie« = *coš, co jest šłabe, nietrwale* (1): *Lecz tá Heretycka šłomá z šwemi plewámi fałżowánego pišmá/ y zdrzewiányym budowáním máťactwá fwego/ vcžynić tego nigdy niechćiála. ŠkarŻyw 373.*

peryfr. »drzewiany mur« = *okręt; murus ligneus Cn s.v. nawa* (1): *Atheńšcy rádzili šie bogá Apoliná [...] iákoby šie bešpieczniey bronić mieli tey wielkošci niepřzyiacioł. Odpowiedžyál iž w drzewiánych murzech. Obacžył Themiftokles iž šie to rozumie ná okręty/ bo do Grecyey zewřžąd wodá przyečháć muši BielKron 117.*

peryfr. »drzewiana wyprawa« = *trumna* (1): *Od šwiátá wzięłás drzewiána wypráwę/ A nic ná štráwę. WisznTr 17.*

Przen: Małej wartości, gruby, prostacki, niedouczony (1) : Item żebyim będąc drzewiányim Theologiem/ z iedney łtrony rozwięzowác miał ołobę Chriřtułowę/ á z drugiebych miał mieřác bořtwo z człowieczeńřtwem *CzechEp* 75

2. Pochodzący z drzewa, drzewny; arboreus Calep (8) : Arboreus – Drzewiany. *Calep* 88a; Rudis – Niewiprawioną rozga badz zelazna albo drzewiana. *Calep* 930b.

Wyrażenie: »skora drzewiana« = *kora drzewna (1)*: Papyrus, vel papyrum, [...] łtárzi pierwey ná tákowym więzie/ potym ná skórach drzewiányich/ po trzecie ná woskowych tablicách piłáli *Mącz* 276c.

Zestawienia: »bluszcz drzewiany« = *Hedera Helix L. (Rost) (1)*: weźmi Celidoniey/ Bábki/ blufzczu drzewiánego/ łtlucz to co nalepiey a z oleiem rumnowym z mieřzay *SienLek* 54.

zool. »drzewiany czerw (a. czyrw)« = *Anobium pertinax L. (Rost)*; *robak gryzący drzewo; teredo Mymer*¹, *BartBydg, Cn (2)*: *Teredo. Hulczwurm. drzewiani cerw Mymer*¹ 28v; *BartBydg* 157.

»gęř drzewiana« [= *wg Bielskiego owoc drzewa, które rořnie na wyspie Pomona – dziś Mainland – na północ od Szkocji*] (2): Piłze *Silwius/ iż w Szkociey łą drzewá máiác owoc ná wyobraźenie pthaká/ [...] kthorykolwiek z drzewá w wodę wpádnie czáfu podobnego/ ożywa/ y w ptaká łie obraca żywego/ zową gęř drzewiána/ rořćie tho drzewo ná wyřpie Pomony nie dáleko ieřt od Szkociey ku pułnocy. BielKron* 277, 277 marg.

Synonim: zool. zest. »drzewiany czerw«: *drzewotocz.*

Cf **DREWNIANY, DRZEWNY, DRZEWOWY**